

НЕ АЛКОХОЛУ МЕЂУ МЛАДИМА

Министарство просвјете и културе РС
Министарство здравља и социјалне заштите РС
Министарство породице, омладине и спорта РС
Министарство трговине и туризма РС

ОМБУДСМАН ЗА ДЈЕЦУ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Мрежа савјета ученика РС

Broj: 249/10

POSEBAN IZVJEŠTAJ

-NE ALKOHOLU MEĐU MLADIMA-

Banja Luka, 14.04.2010. godine

I UVOD

Postupajući po službenoj dužnosti, u skladu sa ovlaštenjima utvrđenim Zakonom o ombudsmanu za djecu¹, Ombudsman za djecu Republike Srpske konstatuje potrebu podnošenja Posebnog izvještaja kojim ukazuje na povredu osnovnih prava i interesa djece do kojih dolazi usled nepravovremene i neadekvatne reakcije nadležnih subjekata u zaštiti djece od upotrebe alkohola.

Prihvatajući Konvenciju država prihvata obavezu da prava garantovana Konvencijom obezbjedi za svako dijete, te da u svim aktivnostima koje se tiču djece od primarnog značaja budu interesi djeteta bez obzira na to da li ih sprovode javne ili privatne institucije za socijalnu zaštitu, sudovi, administrativni organi ili zakonodavna tijela.

Države članice se obavezuju da djetetu obezbjede takvu zaštitu i brigu koja je neophodna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i obaveze njegovih roditelja, zakonitih staratelja ili drugih pojedinaca koji su pravno odgovorni za dijete i preduzimanje u tom cilju svih potrebnih zakonodavnih i administrativnih mjera.

Države članice se staraju da institucije, službe i ustanove koje su odgovorne za brigu ili zaštitu djece budu u skladu sa standardima koje su utvrdili nadležni organi, posebno u oblasti bezbjednosti i zdravlja i broju i podobnosti osoblja, kao i stručnog nadzora.

II OVLAŠTENJA OMBUDSMANA

Nadležnosti i ovlaštenja Institucije Ombudsmana za djecu utvrđena su zakonom, kojim je između ostalog uređeno sljedeće:

-Ombudsman za djecu je nezavisan i samostalan u obavljanju poslova utvrđenih ovim Zakonom i niko nema pravo da utiče na njegov rad i postupanje,

-U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti Ombudsman za djecu postupa u okviru Ustava, zakona i drugih propisa i opštih akata, kao i međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava, rukovodeći se načelom pravičnosti i morala².

Ombudsman za djecu:

1) prati usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Srpskoj koji se odnose na zaštitu prava djeteta s odredbama Ustava Republike Srpske, Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta,

¹ Zakon o ombudsmanu za djecu ("Sl.gl.RS", br. 103/08) čl. 17.

² Isti izvor, čl.3.

- 2) prati izvršavanje obaveza Republike Srpske koje proizilaze iz Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta,
- 3) prati primjenu svih propisa koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta,
- 4) prati povrede prava i interesa djeteta,
- 5) zalaže se za zaštitu i promociju prava i interesa djeteta
- 6) predlaže preduzimanje mjera za zaštitu i promociju prava i interesa djeteta, kao i za sprečavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju prava i interese djeteta,
- 7) obavještava javnost o stanju prava djeteta,
- 8) obavlja druge poslove utvrđene ovim zakonom.³

Ombudsman za djecu je ovlašten da Vladi, odnosno Narodnoj skupštini podnese inicijativu za izmjene i dopune zakona i drugih propisa i opštih akata, ako smatra da do povrede prava djeteta dolazi zbog nedostatka u propisima, kao i da inicira donošenje novih zakona, drugih propisa i opštih akata kada smatra da je to od značaja za ostvarivanje prava djeteta.⁴

III RELEVANTNI PROPISI

1. Konvencija o pravima djeteta⁵

Član. 6. Opstanak i razvoj

Države članice priznaju da svako dijete samim rođenjem ima pravo na život.
Države članice obezbjeđuju u najvećoj mogućoj mjeri opstanak i razvoj djeteta.

Član. 24. Zdravlje i zdravstvena zaštita

Države članice priznaju pravo djeteta na najviši nivo zdravstvene i medicinske zaštite i na rehabilitaciju. Države članice će nastojati da ni jednom djetetu ne bude uskraćeno pravo na takvu zdravstvenu zaštitu.

Države članice će se zalagati za potpuno ostvarivanje ovog prava i posebno preduzimati odgovarajuće mjere za:

- obezbjeđenje neophodne pomoći i zdravstvene zaštite djeci,
- omogućavanje svim segmentima društva, posebno roditeljima i djeci da budu informisani i da im se pruži podrška u korištenju osnovnih znanja o zdravlju.

³ Isti izvor, čl.5.

⁴ Isti izvor, čl.7.

⁵ Usvojena 20.11.1989.god. u Njujorku, BiH je UN Konvenciju o pravima djeteta prihvatila notifikacijom o sukcesiji 1993. godine

Član 33. Zloupotreba štetnih supstanci

Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mjere za zaštitu djece od nelegalne upotrebe opojnih droga i psihotropnih supstanci, kako je definisano odgovarajućim međunarodnim ugovorima.

2. Evropska povelja o alkoholu⁶

- Svi ljudi imaju pravo na porodicu, zajednicu i radni život zaštićen od nezgoda, nasilja i drugih negativnih posljedica potrošnje alkohola.
- Svi ljudi imaju pravo na valjanu i objektivnu obavještenost i obrazovanje, počevši rano u životu, o posljedicama potrošnje alkohola na zdravlje, porodicu i društvo.
- Sva djeca i mlade osobe imaju pravo na odrastanje u jednoj životnoj sredini, zaštićenoj od negativnih posljedica potrošnje alkohola i, za mogući stepen, od reklamiranja alkoholnih pića.
- Svi ljudi sa rizičnom ili štetnom potrošnjom alkohola, i članovi njihovih porodica imaju pravo na pristupačno liječenje i njegu.
- Svi ljudi koji ne žele upotrebljavati alkohol, ili koji to ne mogu iz zdravstvenih ili drugih razloga, imaju pravo na zaštitu od pritisaka da popiju alkoholna pića, i da budu podržani u njihovom ponašanju ne-pijenja.

3. Evropska Povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom nivou⁷, u dijelu koji se odnosi na socijalnu i zdravstvenu politiku utvrđuje:

Socijalna i zdravstvena politika

21. Suočeni sa problemima zloupotrebe droga i alkohola, medju mladim ljudima, lokalne i regionalne vlasti obavezuju se da će pripremiti, razvijati, ili promovisati, zajedno sa predstavnicima organizacija mladih, lokalnu informativnu politiku i savjetodavne resurse za mlade ljude pogođene ovim problemom, kao i posebnu politiku obuke za mlade socijalne radnike i dobrovoljce, kao i rukovodioce organizacija koje pripremaju preventivne i rehabilitacione strategije za mlade ljude.

4. Strategija Evropske unije za borbu protiv zloupotrebe alkohola⁸

U usvojenom dokumentu navode se četiri oblasti na koje naročito treba da se usredsrede zemlje članice i proizvođači alkoholnih pića.

⁶ Povelja je usvojena 1995. godine

⁷ Povelja je usvojena od strane kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Evrope na 10. sjednici, 21.05.2003. godine

⁸ Strategija je usvojena 2006. godine

1. Zaštita mladih ljudi, djece i nerođene djece
2. Smanjenje broja povreda i smrtnih slučajeva u saobraćajnim nesrećama koje su posljedica konzumiranja alkohola
3. Sprječavanje štetnog dejstva alkohola na odrasle i smanjenje negativnog uticaja konzumiranja alkoholnih pića na radnom mjestu
4. Povećanje svijesti o štetnom i opasnom dejstvu konzumiranja alkohola i razvoj zajedničke baze podataka o ovom problemu na nivou cijele Unije

5. Deklaracija o mentalnom zdravlju za Evropu⁹

8.1. Unapređenje mentalnog zdravlja stanovništva u cijelini ,uz pomoć mjera koje imaju za cilj razvijanje svijesti, pozitivne promijene za pojedince i porodicu, zajednice, građansko društvo, obrazovanje, radne sredine i vlade i državne službe.

10.9 Posvećivanje pažnje prevenciji suicida i uzrocima i štetnom djelovanju stresa, nasilja, depresije, anksioznosti i zloupotrebe alkohola i drugih supstanci.

11.5 Pravljenje planova za poboljšanje roditeljstva, obrazovanja i tolerancije, i za borbu protiv alkoholizma i drugih poremećaja vezanih za zloupotrebu supstanci, protiv nasilja i kriminala.

PROPISI REPUBLIKE SRPSKE

1. Krivični zakon¹⁰

- Krivičnim zakonom Republike Srpske prodaja i točenje alkohola maloljetnicima nije propisana kao krivično djelo.
- Čl. 207. KZ RS Zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog djeteta, propisano je da roditelj, usvojilac, staralac ili drugo lice koje grubim zanemarivanjem svoje dužnosti zbrinjavanja i vaspitanja zapusti maloljetno lice o kojem je dužno da se stara, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine.
Ako je usljed djela iz stava 1. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda ili teško narušenje zdravlja maloljetnog lica, ili se maloljetno lice odalo prostituciji, alkoholu ili drugim oblicima asocijalnog ponašanja, učinilac će se kazniti zatvorom od 6 mjeseci do 5 godina.

2. Zakon o javnom redu i miru¹¹

⁹ Deklaracija je usvojena u Helsinkiju, 2005. godine

¹⁰ Krivični zakon Republike Srpske /Sl.gl.RS br.49/03, 108/04, 37/06, 70/06/

¹¹ Zakon o javnom redu i miru /Sl.gl.RS br.20/07/

Član 25. Posluživanje alkohola

- Ko pri prometu alkoholnih pića koja se troše na licu mjesta daje alkoholna pića očigledno pijanom licu, maloljetniku mlađem od 18 godina, duševno bolesnom licu ili licu zaostalog duševnog razvoja, ili ko podstiče ova lica na uzimanje alkohola, kazniće se novčanom kaznom od 400 do 1.200 KM.
- Za prekršaj iz stava 1. ovog člana kazniće se preduzeće, drugo pravno lice novčanom kaznom od 3.000 do 9.000 KM.
- Odgovorno lice u preduzeću i drugom pravnom licu, odnosno vlasnik ugostiteljskog objekta, kazniće se za prekršaj iz stava 1. ovog člana novčanom kaznom od 500 do 1.300 KM.
- Za prekršaje iz čl. 25. ovog zakona može se izreći i zaštitna mjera oduzimanja predmeta koji su upotrijebljeni ili su bili namijenjeni za izvršenje prekršaja ili su nastali izvršenjem prekršaja.

3. Zakon o upravi i lokalnoj samoupravi¹²

- čl.21. opština u oblasti turizma, ugostiteljstva, zanatstva i trgovine ima sljedeće nadležnosti:
 - obzbuđuje uslove za razvoj i unapređenje ugostiteljstva, zanatstva i trgovine i propisuje radno vrijeme i druge uslove njihovog rada i poslovanja kojima se ostvaruju zahtjevi građana u okviru te djelatnosti

4. Uredba o zabrani prodaje i upotrebe alkoholnih pića na javnim mjestima licima mlađim od 18 godina¹³

- zabranjena je prodaja, upotreba i poklanjanje alkohola i alkoholnih pića licima mlađim od 18 godina i od lica mlađih od 18 godina na javnim mjestima
- lica mlađa od 18 godina ne mogu konzumirati alkohol i alkoholna pića na javnim mjestima
- sve obrazovno-vaspitne ustanove obavezne su staviti na vidno mjesto postere koji sadrže tekst, slike ili druge vizuelne grafikone koji ukazuju da je upotreba alkohola i alkoholnih pića maloljetnicima zabranjena, i obilježje o štetnosti alkohola na zdravlje ljudi
- nadzor nad sprovođenjem uredbe vrše: tržišni i prosvjetni inspektor, komunalna policija i policija

¹² Zakon o upravi i lokalnoj samoupravi /Sl.gl.RS br. 101/04/

¹³ Uredba o zabrani prodaje i upotrebe alkoholnih pića na javnim mjestima licima mlađim od 18 godina /Sl.gl.RS br.106/06/

5. Zakon o ugostiteljstvu¹⁴

- čl. 27. Tačka j) OBAVEZE UGOSTITELJA: Ugostitelj koji obavlja ugostiteljsku djelatnost prema ovom zakonu obavezan je da vidno istakne zabranu prodaje, upotrebe i posluživanja alkoholnih pića licima mlađim od 18 godina (za ovaj prekršaj kazna je novčana u iznosu od 1.500KM do 7.500KM za ugostitelja kao privredno društvo, za odgovorno lice u pravnom licu od 500KM do 2.500KM, a ugostitelj kao preduzetnik ili fizičko lice od 1.000KM do 5.000KM)
- Član 32. U ugostiteljskim objektima zabranjeno je vršiti prodaju, upotrebu i posluživanje alkoholnih pića licima mlađim od 18 godina. Vlada na prijedlog Ministarstva (ministarstvo trgovine i turizma), uredbom propisuje način izvršenja mjera iz prethodnog stava. (kazna je novčana u iznosu od 2.500KM do 10.000KM za ugostitelja kao privredno društvo, za odgovorno lice u pravnom licu od 1.000KM do 4.000KM, a ugostitelj kao preduzetnik ili fizičko lice od 1.500KM do 8.000KM)

6. Porodični zakon¹⁵

Čl.106

- Roditelju koji zlostavlja dijete, zloupotrebljava roditeljsko pravo, ili je napustio dijete, zanemario brigu o djetetu i zanemario svoje roditeljske dužnosti sud će u vanparničnom postupku oduzeti roditeljsko pravo
 - Roditelj zloupotrebljava roditeljska prava i dužnosti:
- (4) ako djetetu dozvoljava uživanje alkoholnih pića, droga ili drugih opojnih supstanci ili ga na to navodi.

IV ISTRAŽIVANJE OMBUDSMANA

Uporedo sa analizom postojećih propisa u Republici Srpskoj i njihovoj usaglašenosti sa međunarodnim standardima koji se odnose na zaštitu djece od upotrebe alkohola, Ombudsman za djecu je izvršio i istraživanje na terenu o prisutnosti alkohola među mladima.

Istraživanje je sprovedeno među učenicima trećih razreda iz 25 srednjih škola na teritoriji Republike Srpske. Kriteriji za izbor srednjih škola su bili teritorijalna zastupljenost škola na prostoru Republike Srpske, uključivanje svih vrsta srednjih škola (stručne i opšte obrazovne), te škole čiji su učenici aktivni u Mreži savjeta učenika RS.

U istraživanju Ombudsmana za djecu Republike Srpske o konzumiranju alkohola među mladima učestvovalo je 689 učenika koji pohađaju treći razred srednjih škola u školskoj 2009/2010. godini. u opštinama: Banja Luka, Gradiška, Prijedor, Dubica, Novi Grad, Doboj, Derventa, Vukosavlje, Šamac, Modriča, Vlasenica, Bijeljina, Bileća, Višegrad, Trebinje I Foča.

¹⁴ Zakon o ugostiteljstvu /Sl.gl.RS br. 15/10/

¹⁵ Porodični zakon /Sl.gl.RS br. 54/02, 41/08/

Od ukupnog broja učenika u navedenom istraživanju je učestvovao 292 učenika i 397 učenica.

Zadatak istraživanja je bio dobiti stavove učenika o prisutnosti alkohola, kada i s kim najčešće konzumiraju alkohol, da li ga i gdje mogu nabaviti, šta predlažu kao najbolje rješenje koje treba preduzeti da alkohol djeci ne bude dostupan.

V REZULTATI

Istraživanje je provedeno početkom 2010. godine putem upitnika koji sadrži 13 pitanja koji su uglavnom zatvorenog tipa. Samo dva pitanja bila su otvorenog tipa.

Učenici su na upitnik odgovarali anonimno. Upitnik je rađen dobrovoljno, grupno, u učionici na času odjeljenske zajednice

1. Konzumiraš li alkohol?

Na pitanje o konzumiranju alkohola 78% anketiranih učenika je odgovorilo da konzumira alkohol, dok je 22% anketiranih odgovorilo da ne konzumiraju alkohol.

Analiza dobijenih odgovora prema polu ispitanika pokazuje da 87% učenika konzumira alkohol i 72% učenica konzumira alkohol.

2. Koliko godina si imao/la kad si prvi put konzumirao/la alkohol?

Čak 20 % ispitanih je prvi put konzumiralo alkohol u 9-oj godini života.

12 % ispitanih učenika je odgovorilo da su prvi put konzumirali alkohol u 10-oj godini.

Među ispitanicama prvo konzumiranje alkohola u najvećem procentu je bilo u periodu od 13-16 godine života.

3. Ko ti je prvi put ponudio alkohol?

Na ovo pitanje najveći procenat ispitanih je odgovorilo da mu je alkohol ponuđen od strane vršnjaka - 45%, u nešto manjem procentu su sami došli do alkohola, dok je 25% ispitanih prvi put ponuđeno alkoholom od strane roditelja i drugih odraslih lica.

Posebno zabrinjava podatak da odrasli u velikom procentu doprinose da djeca prva iskustva sa alkoholom imaju upravo uz njihovu podršku i aktivno učešće u tome.

4. Koliko često konzumiraš alkohol?

Najveći procenat ispitanih, 51%, je odgovorilo da najčešće konzumira alkohol na proslavama, rođendanima i sl. 28% ispitanih je odgovorilo da konzumira alkohol vikendom, a 4% ispitanih da svakodnevno konzumira alkohol.

5. S kim najčešće konzumiraš alkohol?

Odgovor na ovo pitanje pokazuje da učenici konzumiraju alkohol najčešće u grupi vršnjaka (79%). Pripadnost vršnjačkoj grupi i ponašanja koja grupa promoviše imaju izuzetan uticaj na cjelokupno ponašanje pojedinca. Na neodgovorno ponašanje odraslih ukazuje 3% ispitanih koji konzumiraju alkohol u prisustvu odraslih osoba.

6. Gdje nabavljaš alkohol?

Istraživanje pokazuje da mladi najčešće nabavljaju i konzumiraju alkohol u kafićima (56%), zatim u trgovinama (23%), u klubovima (16%) i ne mali broj od 5% alkohol nabavlja kod kuće.

Ovaj podatak ukazuje da sistemski akti koji regulišu ovu oblast nisu dali rezultate jer je alkohol i dalje djeci lako dostupan, zakonom predviđene sankcije ne dolaze do onih koji bi morali zaštititi djecu od upotrebe alkohola.

7. Da li je neko nekada odbio da ti proda alkoholno piće?

66% ispitanih je izjavilo da nikada nisu imali problema da nabave alkohol, odnosno nikada im niko nije odbio prodati ili uslužiti alkohol zato što su maloljetni.

34% učenika su ipak zbog svojih godina imali problem da nabave alkohol.

8. Da li si nekada zbog prisustva na nastavi pod uticajem alkohola bio/la sankcionisan/a (izbačen/a sa časa, dobio/la ukor..)?

Na ovo pitanje 1% učenika je odgovorilo da je zbog dolaska u školu pod uticajem alkohola bio sankcionisan.

9. Koje mjere su predviđene u tvojoj školi za kažnjavanje onih koji dolaze u školu pod uticajem alkohola?

Odgovor na ovo pitanje je bio otvorenog tipa. Mali procenat ispitanih je odgovorilo na ovo pitanje što pokazuje da veliki broj učenika nije upoznat sa mjerama koje škola preduzima u takvim situacijama.

Učenici koji su odgovorili na ovo pitanje uglavnom su upoznati sa mjerama ukora ili udaljenja sa časa.

10. Jesi li u školi imao/la edukaciju/radionice na temu alkoholizma?

53% ispitanih je odgovorilo da u njihovoj školi nisu organizovane edukacije i radionice na temu alkoholizma, dok je 47% odgovorilo da su prisustvovali edukaciji i radionici na ovu temu.

11. Misliš li da je alkohol u medijima previše zastupljen?

55% ispitanika je odgovorilo da alkohol u medijima nije previše zastupljen, dok je 45% odgovorilo da smatraju da je alkohol previše zastupljen u medijima.

Iz odgovora se vidi da su učenici koji su prošli neki oblik edukacije na temu alkoholizma prepoznali i ulogu medija kroz različite sadržaje, i smatraju da je alkohol previše zastupljen u medijima.

12. Znaš li da je upotreba alkohola djeci zabranjena?

90% ispitanih je odgovorilo da zna da je upotreba alkohola licima mlađim od 18 godina zabranjena. 10% učenika je ipak odgovorilo da nije upoznato sa zabranama upotrebe i prodaje alkohola djeci.

13. Šta predlažeš kao najbolje rješenje za zabranu alkohola djeci?

Najveći procenat učenika, njih (33%) je odgovorilo da je najbolje rješenje za zabranu alkohola licima mlađim od 18 godina da se uvedu sankcije za kafiće. U procentu manjem od 30% ispitanih je odgovorilo da je neophodna edukacija mladih u ovoj oblasti.

Kao najbolje rješenje za zabranu alkohola djeci 24 % učenika predlaže sankcije za djecu koja koriste alkohol, a 12 % njih predlaže i sankcije za roditelje.

VI ANALIZA

Prisutnost alkohola među djecom danas je sve izraženija, što potvrđuju ne samo brojna istraživanja već i zdravstveni radnici, roditelji, nevladine organizacije.

Posebno zabrinjava činjenica da se smanjuje dobna granica kada djeca stiču prva iskustva sa alkoholom, te činjenica da djevojčice samo u malom procentu u tome zaostaju za svojim kolegama.

Alkoholizam je po ocjeni stručnjaka ne samo medicinski već i društveni problem.

Alkoholizam je bolest koja za posledicu ima brojne i zdravstvene i socijalne probleme i danas se smatra trećom bolešću savremenog svijeta, odmah iza srčanih i malignih oboljenja.

Veliki problem u gotovo svim zemljama okruženja je alkoholizam mladih, a posebno alkoholizam kod maloljetnih lica. Prema Evropskom istraživanju u školama o prisutnosti alkohola, droga i duvana-ESPAD, koje se periodično vrši u preko 30 zemalja alkohol je kod mladih sve prisutniji, dobna granica djece koja konzumiraju alkohol je između 11 i 13 godina. Ova istraživanja pokazuju da 60 % učenika prvih razreda srednjih škola u BiH konzumira alkohol. Pokazatelji su gotovo isti i u zemljama okruženja.¹⁶

U Sloveniji, 60 % lica mlađih od 18 godina povremeno pije. Oko 40 % djece proba alkohol prije svoje 13 godine. 75 % djece prvo iskustvo sa alkoholom stiče u porodici.¹⁷ Rezultati istraživanja među učenicima srednjih škola u Hrvatskoj pokazuju da je konzumiranje alkohola kod mladih u stalnom porastu, da dječaci započinju u 12. godini, a djevojčice u 14. godini života, te da se 32 % dječaka i 22 % djevojčica opilo 3 i više puta do svoje 15. godine života, a svaki treći 15-godišnjak je pio alkohol radi opijanja.¹⁸

Istraživanja provedena u brojnim zemljama ukazuju i na uzroke koji dovode do alkoholizma mladih, ali i na faktore rizika koji tome najčešće doprinose.

¹⁶ http://www.espad.org/documents/Espad/ESPAD_reports/17_18_Year_Old_Students_Summary.pdf

¹⁷ www.stetoskop.info

¹⁸ www.espad.org, rezulteti istraživanja među učenicima srednjih škola u Hrvatskoj

Uzroci koji dovode do alkoholizma mladih su brojni ali se najčešće dovode u vezu sa njihovim periodom odrastanja –period adolescencije, te uticaju porodice i posebno uticaju vršnjačke grupe.

Podaci dobijeni i ovim istraživanjem upravo govore da najveći procenat učenika alkohol konzumira vikendom i praznicima u društvu svojih vršnjaka, te da je najveći broj njih upravo od svojih vršnjaka prvi put bio ponuđen alkoholom. Istovremeno i godine kada najčešće konzumiraju alkohol potvrđuju da u tom specifičnom životnom dobu koje svaki mladi čovjek prolazi na svom putu odrastanja mnogi od njih upotrebom alkohola potvrđuju se u svojoj grupi vršnjaka i tako stiču prividnu i sigurnost i hrabrost.

Među brojnim faktorima rizika koji doprinose sve većoj prisutnosti alkohola kod djece su nedovoljno znanje i obrazovanje mladih o uticaju alkohola i posledica koje upotreba alkohola ostavlja na njihovo zdravlje, ali i što posebno zabrinjava laka dostupnost alkohola djeci i nedostatak efikasnih mjera i sankcija prema svima onima koji djeci dozvoljavaju upotrebu alkohola.

Porodični zakon Republike Srpske nije na odgovarajući način prepoznao obaveze roditelja i njihove dužnosti u vezi sa problemom prisustva alkohola kod njihove djece.

Zakon utvrđuje da roditelj zloupotrebljava roditeljsko pravo ako djetetu dozvoljava upotrebu alkohola i da mu zbog toga sud u vanparničnom postupku može oduzeti roditeljsko pravo.

Na sličan način ovaj problem tretira i Krivični zakon. Naime, krivični zakon ne utvrđuje da je krivično djelo prodaja alkohola djeci, ali ostavlja mogućnost sankcije za staraoca djeteta koji grubim znemarivanjem svoje dužnosti zbrinjavanja i vaspitanja zapusti maloljetno lice usled čega se isto odalo alkoholu ili drugim oblicima asocijalnog ponašanja.

Zakon o trgovini Republike Srpske nije utvrdio zabranu trgovcu prodaje alkohola djeci niti njegovu obavezu da na vidnom mjestu u trgovini istakne takvu zabranu, niti sankcije za trgovce koji djeci prodaju alkohol.

Prema Zakonu o javnom redu i miru, posluživanje alkohola licima mlađim od 18 godina sankcionisano je kao prekršaj za koji su predviđene novčane kazne i mogućnost izricanja zaštitne mjere oduzimanje predmeta koji su upotrebljeni ili namjenjeni za izvršenje prekršaja. Zakon nije utvrdio kao prekršaj svaku upotrebu alkohola od djece na javnim mjestima.

O uticaju koji industrija marketinga ima na djecu i njihovo odrastanje bilo da im šalje poruke ili da ih i sami koriste za reklamu svojim proizvoda danas se vrlo malo govori, a ne postoji zakon koji na cjelovit način uređuje ovo pitanje. Zakonom o oglašavanju moralo bi se jasno utvrditi ko pod kojim uslovima i na koji način šalje reklamne poruke djeci ili koristi djecu za reklamu alkohola.

Zakoni i njihove sankcije sami po sebi neće riješiti problem, ali će stvoriti uslove da nadležne institucije mogu djelovati prije svega prema onima koji ne poštuju utvrđena pravila zabrane dostupnosti alkohola djeci.

Izricanjem najtežih propisanih sankcija prema onima koji djeci dozvoljavau upotrebu alkohola u nekim zemljama su dale rezultate.

U namjeri da dođe do mišljenja stručnjaka iz različitih oblasti koji se svakodnevno susreću sa djecom koja imaju iskustva sa alkoholom, Ombudsman za djecu Republike Srpske je 29.

marta 2010. godine u Banja Luci organizovao okrugli sto na temu „Ne alkoholu među mladima,, zajedno sa Mrežom savjeta učenika srednjih škola RS.

Okruglom stolu su prisustvovali predstavnici Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS, Ministarstva trgovine i turizma, Ministarstva prosvjete i kulture, Ministarstva porodice, omladine i sporta, MUP RS, CJB Banja Luka, Komunalne policije, Centra za socijalni rad Banja Luka, Instituta za zaštitu zdravlja RS, Centra za mentalno zdravlje, Klinike za psihijatriju KC Banja Luka, Kluba liječenih alkoholičara, Doma za nezbrinutu djecu „Rada Vranješević“, Centra za mentalno zdravlje Doboj, Pedagoškog zavoda RS, Aktiva direktora osnovnih i srednjih škola, Administrativne službe grada B. Luka, Helsinškog parlamenta građana Banja Luka, Centra za predškolsko vaspitanje i obrazovanje, OEBS-a, UNICEF-a, Student ombudsman, predstavnici Mreže savjeta učenika, i drugi.

Stavovi izneseni na raspravi mogu se sumirati na sljedeći način:

Borba protiv alkoholizma, odnosno zaštita djece od upotrebe alkohola uporedo se mora odvijati u dva pravca.

Jedan mora biti u funkciji prevencije, što znači edukaciju djece o svim štetnim poslasticama uzimanja alkohola, ali istovremeno i edukacija roditelja o izazovima sa kojima se djeca susreću, o načinu prepoznavanja problema, traženju pomoći i rješenja.

Drugi pravac zahtjeva adekvatne sankcije za sve one koji nisu u okviru svojih nadležnosti i ovlaštenja preduzeli potrebne mjere i radnje da zaštite djecu. To znači da zakoni u različitim oblastima: trgovina, turizam, porodica, obrazovanje, javni red i mir, oglašavanje -ovaj problem moraju prepoznati i učiniti odgovornim one koji protivno interesima djece istima dozvoljavaju upotrebu alkohola.

Učesnici su između ostalog istakli i da:

- nema dovoljno edukativnih programa, nema pozitivnih sadržaja za djecu niti promocije pravih vrijednosti,
- nedostaju sadržaji kojima bi djeca kvalitetno ispunila svoje slobodno vrijeme,
- edukacija djece o uticaju alkohola i poslasticama na njihovo odrastanje treba da bude dio učenja djece o njihovim pravima u redovnom vaspitno obrazovnom procesu,
- edukacija roditelja o svim pitanjima i problemima odrastanja njihove djece i pitanje odgovornog roditeljstva zaslužuje posebnu pažnju
- se moraju pooštriti sankcije prije svega novčane za sve koji djeci dozvoljavaju upotrebu alkohola,
- radno vrijeme kafića treba urediti u svim opštinama,
- treba preispitati davanje dozvole za rad kafića uz samu školu,
- u noćni klub ulazak treba omogućiti samo uz ličnu kartu,
- reklamiranje alkohola i njegov uticaj na djecu treba zakonom definisati,
- nedovoljno korištenje nevladinog sektora koji se bavi ovom problematikom i nedovoljna uvezanost institucija koje rade na istom zadatku.

Svi učesnici su saglasni da:

1. Djeca imaju pravo odrastati u sigurnoj i zdravoj sredini, bez upotrebe alkohola ali i zaštićena od ponude alkoholnih pića.
2. Dobijeni stavovi učenika ukazuju na potrebu kreiranja takvog okruženja koji će jasno odrediti obaveze i odgovornosti svih subjekata koji brinu o djeci, ali i onih koji im dozvoljavaju, prodaju ili tolerišu upotrebu alkohola, znači roditelji, škola, socijalne službe, ugostiteljski objekti, trgovina, sve institucije i sve organizacije imaju obavezu postupati u najboljem interesu djeteta.
3. Edukacija djece o svim štetnim posljedicama upotrebe alkohola na zdravlje, porodicu i društvo, mora biti stalan proces svih subjekata koji brinu o djeci - prvenstveno porodice.
4. Promocija pozitivnih sadržaja o djeci i za djecu, promocija dobrih ideja, vrijednih učenika, odjeljenja i škola mora biti više prisutna.
5. Sadržaji koji će kvalitetno ispuniti slobodno vrijeme djece opet obavezuju sve institucije na njihovom iznalaženju.

U skladu sa ovlaštenjima utvrđenim Zakonom, a imajući u vidu naprijed navedeno, Ombudsman za djecu je resornim ministarstvima podnio inicijativu za dogradnju postojećeg zakonodavnog okvira i to:

1. Zakonom o trgovini utvrditi zabranu trgovcu da licu mlađem od 18 godini prodaje alkohol, te da takvu zabranu istakne na vidnom mjestu u trgovačkoj radnji.
Za povredu zakonom utvrđenih zabrana utvrditi novčanu kaznu te mogućnost zabrane obavljanja djelatnosti na određeno vrijeme.
2. Zakonom o javnom redu i miru, utvrditi kao prekršaj javnog reda i mira svaku upotrebu alkohola kod djece na javnom mjestu.
3. Donijeti Zakon o oglašavanju kojim će se regulisati pitanje upotrebe djece u reklamnim kampanjama ali i kada, ko i kako može vršiti reklamu alkoholnih pića.
4. Izmjenama Porodičnog zakona, precizirati obaveze i odgovornosti porodice u vezi sa upotrebom alkohola kod djece.

Ombudsman za djecu Republike Srpske
mr Nada Grahovac